

TWEE WEERGAWES VAN DIE GEBED VAN
SALOMO (1 KON. 8 EN 2 KRON. 6):
'N VERGELYKENDE STUDIE

D.F. O'Kennedy¹

ABSTRACT

TWO VERSIONS OF SOLOMON'S PRAYER
(1 KINGS 8 AND 2 CHRONICLES 6):
A COMPARATIVE STUDY

Solomon's prayer is one of the most important prose prayers in the Old Testament. We find this prayer in two different theological and literary traditions of the Bible: 1 Kings 8:22-53 and 2 Chronicles 6:12-42. In the light of these parallel versions one may pose the following questions: What are the similarities and differences between the Kings and Chronicles versions? Did the Chronicler intentionally delete or insert certain passages? Did this influence the portrayal of the most important theological themes in Solomon's prayer? The article discusses the main differences, especially in 2 Chronicles 6:13 and the last part of the prayer (1 Kings 8:50-51, 53; 2 Chronicles 6:41-42). The insertion of a quotation from Psalm 132 in 2 Chronicles 6:40-42 emphasises the important role that the Davidic covenant played in the theology of the Chronicler. Both versions proclaim the importance of prayer and forgiveness against the background of God's presence in the temple.

1. INLEIDING

Salomo se gebed is een van die belangrikste prosa of nie-psalmiese gebede in die Ou Testament en kom in twee literêre- en teologiese tradisies voor: 1 Konings 8:22-53 en 2 Kronieke 6:12-42. In die lig hiervan kan die volgende vrae gevra word: Wat is die ooreenkomste en verskille tussen die Konings- en die Kronieke weergawe? Het die Kronis doelbewus sekere gedeeltes weggelaat of ingevoeg? Word die belangrikste teologiese temas van die gebed hierdeur beïnvloed?

1 Dr. D.F. O'Kennedy, Dept. Ou en Nuwe Testament, Fakulteit Teologie, Universiteit van Stellenbosch, Privaatsak X1, Matieland, 7602. E-pos: danieok@nghelder.co.za.

Hierdie vergelyking tussen die twee weergawes poog nie om 'n oplossing te bied vir die vraag na die bronne of die spesifieke Samuel-Koningssteks wat deur die Kronis gebruik is nie.² Weens die beknopte aard van die artikel sal die vergelyking nie in soveel detail geskied nie. Die Goddelike antwoord op die gebed (1 Kon. 9:1-9; 2 Kron. 7:11-22) word ook nie in hierdie artikel bespreek nie. Daar gaan eerstens na die struktuur van die gebed gekyk word om as't ware 'n kort opsomming van die hele gebed aan die leser te bied (Deel 2). Daarna word die weglatings (Deel 3) en byvoegings (Deel 4) in 2 Kronieke 6 bestudeer asook die grammatikale en sintaktiese verskille tussen die twee weergawes (Deel 5). Laastens sal 'n paar samevattende gevolgtrekkings gemaak word (Deel 6).

2. STRUKTUUR EN OPBOU VAN DIE GEBED

Die gebed van Salomo kan in beide weergawes as volg verdeel word:³

- (1) Inleiding of oorgangsvers: wie bid, waar bid hy en hoe bid hy (1 Kon. 8:22-23a; 2 Kron. 6:12-14a)
- (2) Gebed vir die Dawidiese dinastie (1 Kon. 8:23b-26; 2 Kron. 6:14b-17)
  - (2.1) Lofprysing aan God (1 Kon. 8:23b-24; 2 Kron. 6:14b-15)
  - (2.2) Eerste smeking om 'n ewigdurende dinastie (1 Kon. 8:25; 2 Kron. 6:16)
  - (2.3) Tweede smeking om 'n ewigdurende dinastie (1 Kon. 8:26; 2 Kron. 6:17)

2 Klein (1992:995) som die standpunte met betrekking tot die teks van Samuel-Konings wat die Kronis gebruik het as volg op:

Earlier scholars had assumed that the Chronicler used a text much like the MT of Samuel-Kings, though now it is clear that what we had was the Palestinian text of Samuel-Kings attested by Qumran mss (especially 4QSam.a), the Old Greek and the proto-Lucianic recensions of LXX, and Josephus.

Vgl. ook Allen (1974) vir 'n gedetailleerde bespreking van die teks van Kronieke en McKenzie (1986:15-34) vir sy gebruik van 1 Kon. 8 as voorbeeld van "the texts of Kings used by the Chronicler and translated by the Old Greek".

3 Hierdie moontlike struktuur toon ooreenkomste met die verdeling van Long (1984:101-102); De Vries (1985:120); Talstra (1987:82-108); en Japhet (1993: 586-587).

- (3) Oorgang na die sewe bedes (1 Kon. 8:27-30; 2 Kron. 6:18-21)
- (3.1) God se woonplek in die hemel (1 Kon. 8:27; 2 Kron. 6:18)
- (3.2) Smeking dat God *vandag* moet luister na die gebed van sy *dienaar* (1 Kon. 8:28-29; 2 Kron. 6:19-20)
- (3.3) Smeking dat God in die *toekoms* moet luister na die gebed van sy *dienaar en sy volk*, en moet vergewe (1 Kon. 8:30; 2 Kron. 6:21)
- (4) Sewe bedes onder verskillende omstandighede (1 Kon. 8:31-51; 2 Kron. 6:22-39)
- (4.1) Wanneer ’n eed van selfvervloeking opgelê word (1 Kon. 8:31-32; 2 Kron. 6:22-23)
- (4.2) Wanneer Israel verslaan word (1 Kon. 8:33-34; 2 Kron. 6:24-25)
- (4.3) Wanneer die hemel toegesluit bly (1 Kon. 8:35-36; 2 Kron. 6:26-27)
- (4.4) Wanneer verskillende plaes en siektes heers (1 Kon. 8:37-40; 2 Kron. 6:28-31)
- (4.5) Wanneer ’n vreemdeling Jahwe aanbid (1 Kon. 8:41-43; 2 Kron. 6:32-33)
- (4.6) Wanneer die volk uittrek in oorlog (1 Kon. 8:44-45; 2 Kron. 6:34-35)
- (4.7) Wanneer die volk in ballingskap verkeer (1 Kon. 8:46-51 = 2 Kron. 6:36-39)
- (5) Slot (1 Kon. 8:52-53; 2 Kron. 6:40-42).

Die sewe bedes onder verskillende omstandighede (1 Kon. 8:31-51; 2 Kron. 6:22-39) vorm die kern van die hele gebed. ’n Eenvoudige struktuur kom by al sewe bedes voor. By elkeen van die bedes word eers die omstandigheid/hede geskets en dan die smeking tot God waarin die volgende frase voorkom: “Wil U dan hoor in/uit⁴ die hemel ... en vergewe/optree/reg doen” (De Vries 1989:259-260). Die laaste bede (1 Kon. 8:46-51; 2 Kron. 6:36-39) is twee keer langer as die ander en vorm as’t ware die hoogtepunt van al sewe bedes. Hierdie verse kan

4 Vgl. bespreking by 4.1 oor die verskil in die gebruik van die voorsetsels “in” of “uit” die hemel.

beskryf word as 'n literêre kunswerk, veral die woordspeling tussen die wortelvorme שׁוּב (bekeer/terugkeer) en שׁוּבָה (wegvoer) (Roubos 1972: 81; Levenson 1982:135-136). Die beskrywing van die verskillende krisisse beoog om die alomvattende milieu te skilder waarbinne die gebed opereer: krisisse in die geskiedenis en in die natuur.

3. WEGLATINGS IN 2 KRONIEKE 6

'n Belangrike verskil tussen die Konings- en Kronieke-weergawes is dat 2 Kronieke 6:12-42 die volgende gedeeltes van 1 Konings 8 weglaat:

... en al hulle opstandigheid waarmee hulle teen U oortree het; En gee hulle oor aan die barmhartigheid van diegene wat hulle weggevoer het, dat dié hulle barmhartig kan wees. Want hulle is u volk en u erfdeel wat U uit Egipte uitgelei het, uit die ystersmeltoond (vv. 50-51).

Want U het hulle tot u erfdeel vir U afgesonder uit alle volke van die aarde, soos U gesê het deur die bemiddeling van u dienaar Moses, toe U ons vaders uit Egipte uitgelei het, Jahwe, my Here (v. 53) (Eie vertaling).⁵

1 Konings 8:52 word wel deur die Kronis in 2 Kronieke 6:40 gebruik, maar die woorde “die smeking van u dienaar” word uitgelaat. Hierdie weglating probeer waarskynlik om die spesifieke tyd van die gebed in die tempel oop te laat. Die gebed van Salomo dien as basis vir al die daaropvolgende koninklike gebede in Kronieke (Throntveit 1987:60).

In verse 50-51 en 53 is daar veral twee sake wat weggelaat word: die bede dat die wegvoerders aan die volk barmhartigheid sal betoon; en die rede vir die smeking om barmhartigheid en vergifnis, naamlik dat Israel God se volk en erfdeel vanaf die uittog uit Egipte is. Wat die eerste saak betref, is daar twee moontlike redes vir die weglating: (1) Die versagting van die ballinge se lot kon dalk vir die Kronis (naksilies) te gering geklink het; (2) Die Kronis kon moontlik die vergifnis van sonde as die wesenlike inhoud beskou het en daarom die bede om barmhartigheid as oorbodig gesien het (Rudolph 1955:213; Roubos 1972:82).

5 Die 1933/53 Afrikaanse Vertaling word in hierdie artikel gebruik tensy anders vermeld word.

Die redes vir die tweede saak wat in 2 Kronieke 6 weggelaat word (d.w.s. verwysing na erfdeel en Eksodus) moet gesoek word in die eiesoortige hantering van tradisies deur die Kronis. Die Eksodus-motief en Sinaï-verbond ontbreek in ’n groot mate by die Kronis. 1 Konings 8:50-53 verstaan verlossing en uitkoms na analogie van die uittog en intog; vandaar die verwysing na die uittog in die slot van sy gebed. Die Kronis daarteenoor kyk na ander aspekte van God se bevryding in die geskiedenis om sy model van verlossing te pas. In die geval van die Kronis word die sogenaamde Dawidsbelofte in die slot van die gebed gebruik (2 Kron. 6:40-42). Dit word duidelik gestel dat God se beloftes reeds gedeeltelik in die “gunsbewyse aan u kneg Dawid” vervul is. Hierdie klem op die Dawidsbelofte beteken nie dat die Kronis ’n doelbewuste polemiese houding teenoor die Eksodusmotief inneem nie. Volgens 1 Kronieke 17 dien die vorige verlossingsdade in die geskiedenis (uittog en oorname van land) as basis by die stigting van die dinastie (North 1963:377-378; Williamson 1977:65-66; Pratt 1987:256-257).

In 2 Kronieke 6:19 (vgl. 1 Kon. 8:28) word die woord היום (“vandag”) weggelaat, alhoewel dit in die Septuagint (2 Kron. 6:19) voorkom. Throntveit (1987:58) en Johnstone (1993:129) glo dat dit om ’n spesifieke rede deur die Kronis weggelaat is. Die betekenis van die tempel is vir hom eskatologies en geld vir alle tye, nie net vir “vandag” nie. Dillard (1987:46) reken dat genoemde verklaring onwaarskynlik is. Volgens hom maak die weglating van een woord geen verskil aan die voortgaande liturgiese gebruik van die gebed nie. Throntveit en Johnstone se standpunt bied wel ’n verklaringsmoontlikheid in die lig van die Kronis se werkswyse, maar dit kan nie regtig begrond word nie.

Alhoewel die Kronis so na as moontlik aan die weergawe in 1 Konings 8 bly, formuleer hy tog bondiger deur “vanselfsprekende” sake weg te laat. Die volgende twee gevalle dien as voorbeeld:

- Die Deuteronomistiese formule “in die hemel daarbo en in die aarde hieronder” word deur die Kronis verkort na “in die hemel en op aarde”.
- In 1 Konings 8:39 vind ’n mens drie werkwoorde na mekaar: וסלחת ועשית ונתת. Die Kronis vind ונתת saam met ועשית oorbodig en laat dit eenvoudig weg (Kritzinger 1986:23).

Dit lyk dus asof daar, wat die weglatings betref twee moontlike redes aangevoer kan word: (1) doelbewuste teologiese en historiese redes, en (2) stilistiese gronde ter wille van duideliker en ekonomieser taalgebruik.⁶

4. BYVOEGINGS⁷ IN 2 KRONIEKE 6

Collins (2004:445) skryf die volgende oor Kronieke:

The books of 1 and 2 Chronicles constitute an alternative account of the history in the books of 2 Samuel and 1-2 Kings. They contain some material not found in the earlier books, and apparently drew on some additional sources. The character of Chronicles, however, is most easily seen by comparing its narrative with that of Samuel and Kings.

In hierdie afdeling gaan veral gefokus word op gedeeltes wat nie in die 1 Konings 8-weergawe voorkom nie, sowel as die byvoeging van addisionele bronne. Hierdie vergelyking wat fokus op die byvoegings sal ons 'n beter idee gee van die karakter en intensie van die Kronis.

4.1 2 Kronieke 6:13

Die volgende gedeelte word in vers 13 deur die Kronis bygevoeg:

Want Salomo het 'n koperverhoog gemaak en dit in die middel van die voorhof opgestel; vyf el was sy lengte en vyf el sy breedte en drie el sy hoogte; en hy het daarop gaan staan en neergebuig op sy knieë teenoor die hele vergadering van Israel en sy hande na die hemel uitgestrek.

Vier verskillende standpunte met betrekking tot die ontstaan van die byvoeging in vers 13 is van belang:

- (1) Sommige geleerdes reken die byvoeging het 'n eg Kronistiese oorsprong. Die voorstanders hiervan voer aan dat, indien die gedeelte in 1 Konings 8 ontbreek, dit vanselfsprekend 'n byvoeging deur die Kronis moet wees. Hierdie byvoeging is logies in die lig van die Kronis se besondere belangstelling in die kultus (Kritzinger

6 Johnstone (1993:125) wys op die volgende wat die argument van ekonomiese taalgebruik versterk: "1 Kings has 434 verses mostly on Solomon; 2 Chron.1-9 has only 201".

7 2 Kron. 6:13 word deur sommige geleerdes as 'n weglating van 1 Kon. 8:22 beskou. In hierdie afdeling word 2 Kron. 6:13 as 'n byvoeging tot 1 Kon. 8 bespreek.

1986:24). Die Kronis wat meer ingestel is op die heiligheid van die tempel, beklemtoon dat Salomo se gebed in die teenwoordigheid van die volk nie kan plaasvind in die voorhof van die tempel waar die brandofferaltaar is nie, maar in die עזרה (groot binneruimte).⁸ In hierdie groot binneruimte is ’n massiewe koperverhoog laat maak waarop die skare toegesprek en tot God gebid kon word. 1 Konings 8:22 se woorde “voor die altaar van die Here” is gevolglik gewysig na die meer algemene “groot binneruimte”. Die Kronis wou Salomo verhinder om priesterlike voorregte aan homself toe te ken (Lemke 1965:357-358; Japhet 1993:590; Johnstone 1997: 341-342). Wiseman (1993:119) se standpunt verskil van bogenoemde siening. Volgens hom was die verhoog naby die altaar geleë. 1 Konings 8 se “voor die altaar” en 2 Kronieke 6 se “op ’n koperverhoog” is nie twee teenstrydige standpunte van verskillende redaktors nie. 2 Kronieke 6:13 is slegs ’n verduideliking van presies waarop die bidder voor die altaar gestaan het. Hy stem wel saam dat die altaar wat hier genoem word, waarskynlik die brandofferaltaar is wat in die voorhof van die tempel gestaan het (vgl. ook 1 Kon. 8:54, 64; 9:25; 2 Kron. 7:1; 8:12).

- (2) Williamson (1982:218) reken dat vers 13 ’n latere byvoeging is, maar dat dit nie beteken dat die Kronis self hiervoor verantwoordelik was nie. Volgens hom was die Kronis se bronne nie dieselfde as die Masoretiese teks van Konings nie. 2 Kronieke 6:13 was waarskynlik ’n byvoeging tot 1 Konings 8 “but made prior to the Chronicler in a textual tradition of that chapter no longer preserved for us”.
- (3) Ten gunste van die Deuteronomistiese oorsprong voer Rudolph (1955:213) aan dat die afmetings van die verhoog en die gebruik van die woord קומה (hoogte) eerder binne die styl van die Koningsboeke⁹ as by die Kronis inpas. Daarby veronderstel 1 Konings

8 Volgens 2 Kron. 4:9 was daar egter ’n duidelike verskil tussen die חצר (voorhof van die priesters) en die עזרה (Thompson 1994:228). Die Hebreeuse woord עזרה is moeilik om in Afrikaans te vertaal. In die 1933/53 AV word dit met “groot voorhof” vertaal terwyl die 1983 AV dit met “groot binneruimte” vertaal.

9 Vgl. 1 Kon. 6:2, 10, 20, 23, ens. Die Kronis het meestal die woord גבה vir hoogte gebruik.

8:54 dat Salomo moes gekniel het soos duidelik in 2 Kronieke 6:13 staan. Sonder vers 54 moet daar aangeneem word dat Salomo gestaan en bid het (vgl. 1 Kon. 8:22). Die woorde van 2 Kronieke 6:13 moet volgens hierdie standpunt ná 1 Konings 8:22 ingevoeg word (Mulder 1998:410; Fritz 2003:98).

Daar is egter onsekerheid oor die oorsprong van 1 Konings 8:54 waarop bogenoemde geleerdes se argumente gegrond is. Noth (1968:173) en Mosis (1973:145) reken dat vers 54 'n latere byvoeging is omdat die woorde “sy hande na die hemel uitgestrek” in vers 22 voorkom en weer in vers 54 herhaal word.

- (4) Die “weglating” in 1 Konings 8:22 is moontlik die resultaat van haplografie veroorsaak deur *homoioтелеuton*¹⁰ in die woorde וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּי (‘‘sy hande na die hemel uitgestrek’’). Hierdie woorde kom teen die einde van 2 Kronieke 6:12 asook vers 13 voor (Lemke 1965:358; McKenzie 1985:89; Dillard 1987:46). Rudolph (1955:213) verwys ook na die voorkoms van *homoioтелеuton* in hierdie gedeelte, maar sy argumente daarvoor verskil van die ander geleerdes s'n.

Bogenoemde vier standpunte kan soos volg saamgevat word: (1) 2 Kronieke 6:13 is doelbewus deur die Kronis as verduidelikende kommentaar bygevoeg; (2) Die vers kom via 'n ander bron; (3) Vers 13 is deur die Deuteronomis weggelaat; (4) Dit is doodgewoon 'n tekskritiese weglating in Konings as gevolg van *homoioтелеuton*. Dit is moeilik om 'n spesifieke keuse vir een van die standpunte te maak. Die skrywer sluit by die eerste standpunt aan en is van oortuiging dat die Kronis vers 13 bygevoeg het om die heiligheid van die tempel te beskerm. Die Kronis het die kern van die Koningsweergawe behou, maar voeg doelbewus aan die begin (v. 13) en teen die einde (vv. 41-42) sy eie verduidelikende kommentaar by.

10 Waltke en O'Connor (1990:23) gee die volgende definisie vir haplografie en *homoioтелеuton*:

A repeated sequence of letters (identical or nearly identical) may prompt the eye to jump from the first occurrence to the second (*haplography*); often in Hebrew the triggering repetitions involve words with similar final letters (*homoioтелеuton*).

4.2 2 Kronieke 6:18

In 2 Kronieke 6:18 word die woorde מִתְּאֵרָא (“met die mens”¹¹) bygevoeg. Hierdie woorde kom nie in die Masoretiese teks van 1 Konings 8 voor nie, maar wel in die Septuagint van sowel 1 Konings 8:27 as 2 Kronieke 6. Geen definitiewe gevolgtrekking oor die intensie van die Kronis kan hieruit afgelei word nie.

4.3 2 Kronieke 6:40-42

2 Kronieke 6:40 kom redelik sterk ooreen met 1 Konings 8:52, maar wyk in verse 41 tot 42 heeltemal van 1 Konings 8:51 en 53 af. 1 Konings 8:52 verwys na “u dienaar” en “u volk Israel”. Die Kronis laat dit weg en vervang die algemene uitdrukking “elke keer wat hulle U aanroep” na die meer spesifieke uitdrukking “die gebed vanuit hierdie plek”. Die beskrywing van die Eksodusgebeure (1 Kon. 8:53) wat as die grond van die bede in vers 52 aangebied word, word doelbewus deur die Kronis vermy. In plaas van die verwysing na die Eksodus-gebeure gebruik hy ’n poëtiese fragment uit Psalm 132 as slot vir die gebed. Hierdeur word die woorde “dink aan die gunsbewyse aan u kneg Dawid” as grond vir die bede in vers 40 aangegee.

Op grond van die feit dat die Kronis se weergawe bykans woorde-lik ooreenkom met 1 Konings 8 kan afgelei word dat 2 Kronieke 6:41-42 vir die Kronis van besondere betekenis is (Throntveit 1987:60; Johnstone 1993:126-127; 1997:350-352). Die inhoud van 2 Kronieke 6:41-42 word gevolglik in meer detail bespreek.

4.3.1 Byvoeging uit Psalm 132

3.3.1.1 *Verskille en ooreenkomste tussen Psalm 132 en 2 Kronieke 6*

2 Kronieke 6:41-42 kom in ’n groot mate met die inhoud van Psalm 132:8-10 ooreen. Hierdie “gebruik maak” van ’n bestaande gedeelte is uniek aan die aard van die Kronis en kom slegs hier, asook in 1 Kronieke 16:7-36, voor. In die meeste gevalle het die Kronis sy byvoegings self geskryf (Japhet 1993:601).

11 In die LXX van 3 Kon. 8:27 en 2 Kron. 6:18 kom die meervoudsvorm “met mense” voor.

Die meeste geleerdes¹² dateer Psalm 132 in die pre-eksiliese tyd, dit wil sê lank voor die tyd van 2 Kronieke 6. Om hierdie rede kan 2 Kronieke 6:41-42 as 'n aanhaling uit Psalm 132 beskou word.¹³ Die volgende aanhaling uit Psalm 132 reflekteer die tempeldiens in die Kronis se tyd toe gebed en psalm in 'n noue verhouding met mekaar gestaan het:

2 Kronieke 6:41: Staan dan nou op na u rusplek, Here God, U en die ark van u sterkte! Laat u priesters, Here God, met heil bekleed wees, en laat u gunsgenote hulle verheug in die goeie.

Psalm 132:8-9: Staan op na u rusplek, Here, U en die ark van u sterkte! Laat u priesters bekleed wees met geregrigheid, en laat u guns-genote jubel.

2 Kronieke 6:42: Here God, wys u gesalfde nie af nie; dink aan die gunsbewyse aan u kneg Dawid.

Psalm 132:10: Wys u gesalfde nie af nie, ter wille van Dawid, u kneg.

In 2 Kronieke 6 word die vokatief יהוה אלהים (Jahwe/Here God) drie keer gebruik, terwyl die korter uitroep "Jahwe/Here" slegs een keer in Psalm 132 voorkom. Die vokatief skep 'n dramatiese effek wat in die gebed uiters funksioneel is. Dit versterk die einde en klimaks van die gebed. Op hierdie klimaks volg 'n epifanie-beskrywing (2 Kron. 7:1-3) waarin Jahwe se inbesitname van die tempel beskryf word (Kritzinger 1986:65; Japhet 1993:602).

Die Kronis verander die woorde van Psalm 132:10 "ter wille van Dawid, u kneg" (בעבור דוד) na "dink aan die gunsbewyse aan/van u kneg Dawid" (חסדי דויד) in 2 Kronieke 6:42. In Psalm 132:10 is dit nie seker of die woorde "ter wille van Dawid, u kneg" verwys na Dawid se getrouheid of God se belofte aan Dawid nie. Dieselfde onsekerheid heers oor die presiese betekenis van die frase חסדי דויד in 2 Kronieke 6:42. Daar is twee moontlike vertalings vir die frase חסדי דויד wat net in 2 Kronieke 6:42 en in Jesaja 55:3 voorkom. Dit kan as 'n

12 Vgl. Cross (1973:232); Allen (1983:207-208); Kraus (1989:479); e.a.

13 Daar kan moontlik aangevoer word dat Ps. 132 en 2 Kron. 6 albei 'n ander onafhanklike bron gebruik het. So 'n hipotese kan ongelukkig nie getoets word nie.

objektiewe genitief (“gunsbewyse aan Dawid”)¹⁴ of as ’n subjektiewe genitief (gunsbewyse van Dawid)¹⁵ vertaal word.

Die sterkste argumente om $\text{דָּוִדַּי הַקֹּדֶשׁ}$ as objektiewe genitief te vertaal is: (1) In Jesaja 55:3, die enigste ander vers in die Bybel waar hierdie frase voorkom, word dit as objektiewe genitief gebruik; (2) Die hele konteks van Salomo se gebed veronderstel God se getrouheid aan Dawid (2 Kron. 6:4-11, 15-17); (3) In die Kronis se aanbieding van die verenigde koninkryk, word die Goddelike belofte aan Dawid beklemtoon en Salomo word opgeroep om hierdie voorwaardes na te kom (vgl. 1 Kron. 17). ’n Oproep tot God om te dink aan Dawid se goeie dade pas nie in by die Kronis se aanbieding van die materiaal nie.

Die volgende argumente word geopper om die frase as ’n subjektiewe genitief te vertaal: (1) Die mees algemene vertaling van die spesifieke Hebreeuse konstruksie is die subjektiewe genitief; (2) Die meervoudsvorm van קֹדֶשׁ word as ’n subjektiewe genitief vertaal (vgl. 2 Kron. 32:32; 35:26); (3) Indien $\text{דָּוִדַּי הַקֹּדֶשׁ}$ in Jesaja 55:3 as ’n objektiewe genitief vertaal word, hoef dit nie noodwendig so in 2 Kronieke 6 vertaal te word nie. Geleerdes kon nog nie ’n direkte literêre afhanklikheid van Jesaja 55:3 bewys nie; (4) Die literêre konteks van 2 Kronieke 6 veronderstel God se getrouheid aan Dawid en eggo Natan se orakel in 1 Kronieke 17. Die konteks van Psalm 132:1 (“O Here, dink aan Dawid aan al sy moeite”) is egter net so belangrik in dié geval en kan nie geïgnoreer word nie. Japhet (1993:605) skryf die volgende hieroor:

These persistent efforts of David and Solomon have now borne fruit, and here in his inaugural prayer Solomon sums up in one concise phrase the long and complex enterprise now completed.

Dit is moeilik om ’n keuse te maak aangesien daar wel ’n dubbelsinnigheid in die teks is.¹⁶ Die skrywer sou egter ’n keuse vir die objektiewe genitief (“gunsbewyse aan Dawid”) maak in die lig van ge-

14 Vgl. De Vries (1989:260); Roubos (1972:86); Williamson (1978:48-49); Thompson (1994:231); Dyck (1998:153); en die volgende Bybelvertalings: NASB; NIV; NRSV; TEV; 1933/53 AV; 1983-AV.

15 Vgl. Myers (1965:34-35); Dillard (1987:51-52); Japhet (1993:604-605); Johnstone (1997:352); en die volgende Bybelvertalings: KJV; NEB.

16 Sommige ouer kommentatore soos Curtis & Madsen (1910:345) en Ackroyd (1973:114) maak nie ’n keuse nie. Hulle meld dat albei opsies ’n moontlikheid is.

noemde redes en die gebruik in feitlik al die resente Bybelvertalings. Die Kronis het waarskynlik die woorde van Psalm 132:10 nuut geformuleer om God se belofte aan Dawid te beklemtoon. Ons het reeds vermeld dat die Kronis veral aan die begin en einde van Salomo se gebed wysigings aangebring het. Die moontlikheid bestaan dat die Kronis doelbewus in 2 Kronieke 6:42 die woord חסד (“troue liefde”, “gunsbewys”) ingevoeg het in ooreenstemming met die gebruik van חסד aan die begin van die gebed (v. 14). Dit maak meer sin dat die beklemtoning van God se belofte die hele gebed omraam as wat die begin van die gebed fokus op God se belofte en die slot van die gebed wys op Dawid se goeie daede.

Twee verskille tussen Psalm 132:9 en 2 Kronieke 6:41 moet laastens uitgelig word. Die woord ירננו (“jubel”) word na בטוב (“verheug in die goeie”) en die uitdrukking ילבשו צדק (“bekleed wees met geregtigheid”) na ילבשו השועי (“met heil bekleed wees”) verander. Welten (1979:180) vra die vraag of dit doelbewus verander is en of aanvaar moet word dat die Kronis ’n weergawe van Psalm 132 gebruik het wat van die Masoretiese teks verskil. Daar is reeds vermeld dat die Kronis nie slegs ’n geskiedenis wil oortel nie, maar ’n boodskap vir sy tydgenote wil deurges. Om hierdie doel te bereik, is daar waarskynlik doelbewuste woordkeuses gemaak en kan nie sonder meer aanvaar word dat ’n ander tekswaergawe gebruik is nie.

4.3.1.2 *Redes vir invoeging van aanbaling*

Ons het gewys op die verskille en ooreenkomste tussen Psalm 132 en 2 Kronieke 6, maar die vraag is: Hoekom het die Kronis dit hier ingevoeg en van die 1 Konings 8-weergawe afgewyk? ’n Paar moontlike redes kan aangevoer word:

- (1) Eerstens fokus die Kronis op die tempel as die finale rusplek van die ark (v. 41a). Hierdie invoeging wys op ’n ontwikkeling in die verstaan van “rus”, ’n tema wat alreeds in die voorbereiding van die tempelbou onder leiding van Dawid ’n belangrike rol gespeel het (vgl. 1 Kron. 22:9 en 28:2). Rus — verstaan as vrede in oorlogstyd — was ’n belangrike voorwaarde vir die bou van die tempel. Nou word die tempel self ’n rusplek vir God. Die gebruik van Psalm 132 in vers 41 wys op ’n draaipunt in die geskiedenis van Israel. Waarskynlik bied hierdie gedeelte ’n patroon vir die “eskatologiese

rus” waar God permanent tussen sy volk sal woon (vgl. Eseg. 48:35) (Williamson 1982:220).

Die teologiese vertrekpunt van Salomo se lang gebed in die Koningsweergawe is nie die tempel as rusplek van die ark nie, maar die tempel as ’n “huis van gebed” vir die hele Israel. Selfs die tempel as simbool van God se teenwoordigheid word nie “ten volle” in Salomo se gebed oorgedra nie. Daar is ’n sterk klem op die Deuteronomistiese Naamteologie waar God se naam in die tempel woon.¹⁷ Die Kronis probeer om hierdie saak in perspektief te stel. Salomo se gebed moet eindig met ’n verwysing na God se teenwoordigheid in die tempel as die ark uiteindelik sy rusplek vind. Die Kronis brei hierop uit en voeg in 2 Kronieke 7:1-3 ’n gedeelte by wat God se magtige teenwoordigheid in die tempel beskryf (Japhet 601-602).

- (2) Johnstone (1997:350-351) voeg nog ’n rede by wat aansluit by die ark en God se teenwoordigheid. Hy glo dat verse 41-42 ingevoeg is om Jahwe se beheer oor die kosmos te beklemtoon. Hierdie beheer word sakramenteel uitgedruk deur die koms van die ark na die tempel. Die ark as simbool van God se teenwoordigheid op die oorlogsveld word na die tempel as rusplek gebring. Jahwe word beskryf as ’n God wat vrede, versoening en rus vir die wêreld bring. Dit is nie meer vir God nodig om oorlog te maak nie. God se aardse versoening is bloot die sigbare uitdrukking van sy kosmiese krag. God luister na die mens se smeking as gevolg van sy mag oor hemel en aarde. Johnstone kan dalk in verse 41 en 42 te veel met betrekking tot die kosmiese beheer van God inlees. Aan die ander kant moet erken word dat vers 14 beklemtoon dat Jahwe so magtig in die hemel en op aarde is dat geen ander god met Hom vergelyk kan word nie. Moontlik wou die Kronis die inleiding en die slot van die gebed by mekaar laat aansluit.
- (3) Die slotgedeelte van 2 Kronieke 6 wysig die basis of grondrede vir Salomo se gebed. 1 Konings 8:52-53 sluit af met ’n versoek tot God om na die gebede van die volk te luister omdat Hy hulle as sy erfdeel afgesonder en uit Egipte bevry het. Die Kronis fokus op die gunsbewyse aan Dawid as die eintlike rede vir die verhooring

17 Vgl. 1 Kon. 8:29, 43, 44, 48 = 2 Kron. 6:20, 33, 34, 38.

van die gebed — Dawid wat die ark na Jerusalem gebring het (1 Kron. 15) en Dawid, die ontvanger van God se belofte vir 'n ewige dinastie (1 Kron. 17). Om hierdie rede sluit 2 Kronieke 6:40-42 goed aan by die eerste deel van die gebed wat ook oor die verbond met Dawid handel (2 Kron. 6:14-17). Die verwysings na Dawid omraam die Kroniekeweergawe van die gebed van Salomo.

In die Kronis se beskrywing van Dawid brei hy op die 1 Konings 8-weergawe uit om aan te toon dat Dawid 'n nuwe rol aan die Leviete toeskryf. Hulle het nie meer nodig om as draers van die ark op te tree¹⁸ nie, omdat die tempel nou sy finale rusplek is (1 Kron. 22:19; 28:2). Die Kronis beklemtoon derhalwe die vervulling van hierdie motief in die gebed van Salomo (Williamson 1977: 64-65; De Vries 1989:260; Balentine 1997:252-253).

- (4) Die rede vir die invoeging van die meervoudsvorm (“u guns-genote/troue dienaars”) in vers 41 kan verwys na die priesters. Heel waarskynlik het die Kronis die enkelvoudige gebruik in Psalm 132:10 gewysig om albei konings (Dawid en Salomo) in te sluit. 'n Soortgelyke wysiging kom in 2 Kronieke 7:10 voor waar 1 Konings 8:66 deur die Kronis verander is om Dawid en Salomo in te sluit (Dillard 1987:51).
- (5) Laastens meld Japhet (1993:602) dat die Kronis die slotgedeelte wysig om sodoende die toon van die gebed te verander. In die herhaalde smeking tot God sentreer die gebed rondom “melankoliese temas” soos swaarkry, lyding, sonde, bekering en vergifnis. Die Kronis se slot skep 'n optimistiese toon met die gebruik van woorde soos “sterkte/mag”, “heil/verlossing”, “verheug” en “gunsbewyse”.

Bogenoemde redes versterk die argument dat die Kronis waarskynlik vanweë teologiese oortuigings byvoegings of veranderinge gemaak het. Die Eksodusmotief en Sinaiverbond word deur die Kronis weggelaat en dit word eerder vervang met 'n Dawidsbelofte. Die Kronis slaag daarin om met sy nuwe slot twee belangrike temas in Salomo se gebed saam te voeg, naamlik tempel en die Dawidiese dinastie.

18 Vgl. 1 Kron. 6:16 e.v.; 16:7, 37-42; 23:24-32; 2 Kron. 7:6; 8:14 e.v.; en 35:3.

5. GRAMMATIKALE- EN SINTAKTIESE VERSKILLE

Benewens weglatings en byvoegings in die Masoretiese teks is daar ook verskille in taal en woordkeuse tussen 1 Konings 8 en 2 Kronieke 6.

5.1 Suffikse en voorsetsels

Dit lyk asof die Kronis die langer en duideliker vorm van die pronominale suffikse verkies (Willi 1972:85). In drie gevalle kies die Kronis vir die meervoudsvorm:

- 2 Kronieke 6:25: לאבתיחם in plaas van לאבותם (1 Kon. 8:34).
- 2 Kronieke 6:28, 34: אויביו in plaas van איבו (1 Kon. 8:37, 44).
- 2 Kronieke 6:39: תחנתיהם in plaas van תחנתם (1 Kon. 8:49).

Die moontlikheid bestaan dat die Kronis die meervoudsvorm verkies omdat hy meer inklusief opereer. Sy uitgangspunt is om almal by die kultus te betrek, nie net die koning en sy amptenare nie.

Die voorsetstel מן (uit) kom sewe keer in die Kronis se weergawe voor. Twee keer verander die Kronis die voorsetstel אל (na) in die 1 Konings 8-weergawe na מן (vgl. 2 Kron. 6:21, 23).

Die uitdrukking שמע השמים (“hoor in die hemel”) word vyf keer verander na “hoor uit (מן) die hemel” (2 Kron. 6:25, 30, 33, 35, 39). Johnstone (1993:129) reken dat die Kronis die voorsetstel מן doelbewus ingevoeg het. God is nie onaktief “in die hemel” soos Konings beskryf nie, maar hoor en tree dinamies op “uit die hemel”. Hierdie wysiging kan toegeskryf word aan die Kronis se opvatting dat die tempel ’n afbeelding is van die hemel; met ander woorde die makrokosmos (hemel) word gereflekteer in die mikrokosmos (tempel). Die hemelse God is in sy tempel op aarde teenwoordig.

Hierdie wysiging kan verder verklaar word deur die teologie van God se onbeperkte vryheid wat Hy nietemin “inperk” ter wille van die gebed. Hy is ’n God wat nie ingeperk kan word deur die hoogste hemel nie (2 Kron. 6:18), maar wat tog “ingewillig” het om sy Naam in die tempel te plaas. Wanneer daar in die rigting van die tempel gebid word, sal Hy hoor en antwoord (2 Kron. 6:18-21) (Throntveit 1987:59; Johnstone 1993:129).

In 2 Kronieke 6:24 word לפניך (“voor U”) as ekwivalent van אליך (1 Kon. 8:33) gebruik.

Moeilike voorsetsel- en verbindingsfrases word deur die Kronis eenvoudiger en duideliker gestel: אם (2 Kron. 6:22) in plaas van אשר (1 Kon. 8:31); ואם-ינגף (2 Kron. 6:24) in plaas van בהנגף (1 Kon. 8:33) (Kritzinger 1986:22). Hierdie vereenvoudiging kan moontlik daaraan toegeskryf word dat die Kronis almal by die tempel en sy liturgie wil betrek, ook die eenvoudige leser/hoorder.

5.2 Werkwoordsvorme

Daar is weinig verskil tussen die weergawes in 2 Kronieke en 1 Konings ten opsigte van werkwoordsvorme. Dit is slegs in 2 Kronieke 6:40 waar die infinitief להיות deur die jussief יהי-נא vervang word. Hierdie verandering saam met עתה en die daaropvolgende אלהי skep op ’n dramatiese wyse ’n direkte rede wat juis by hierdie punt van die gebed uiters funksioneel is. Die aandag word so op die slot van die gebed toegespits (Willi 1972:103; Kritzinger 1986:22).

2 Kronieke 6:20 vertoon ’n verdere geneigdheid van die Kronis teenoor sy bronne deurdat hy die direkte rede van Jahwe in 1 Konings 8:29 na ’n indirekte rede verander. Hierdie wysiging kom ook vroeër in Dawid se gebed voor (1 Kron. 17:25 = 2 Sam. 7:27) (Throntveit 1987:59). Hierdie geneigdheid reflekteer dalk iets van die “heiligheid/heerlikheid-teologie”. Omdat Jahwe so heilig en heerlik is, word selfs sy woorde deur die indirekte rede “versluit”.

5.3 Alternatiewe woordkeuses

Daar is veral twee verse waar alternatiewe woordkeuses gebruik word: 2 Kronieke 6:16 en 2 Kronieke 6:36 en 38.

In 2 Kronieke 6:16 verander die Kronis die frase ללכת לפני (“wandel voor my”) in 1 Konings 8:25 na ללכת בתורתی (“wandel in my wet”). Hierdie verandering wys op ’n belangrike siening van die Kronistiese teologie: die wandel voor Jahwe word deur die Kronis gekonkretiseer met die woorde “wandel in my wet”. Hierdie wet is ’n baie definitiewe “boek” (2 Kron. 34:19) gelykstaande aan die Woord van God (2 Kron. 34:21) (Willi 1972:125). In die na-eksiliese tyd is gehoorsaamheid aan die inhoud van die wet as die regte manier van lewe beklemtoon.

Die Kronis maak die gebed van Salomo meer relevant vir die spesifieke lewensomstandighede van sy hoorders (Ackroyd 1973:112).

Dit is opvallend dat die Kronis die frase “land van die vyand” (1 Kon. 8:46, 48) vermy. In 2 Kronieke 6:36 word die woord “die vyand” weggelaat en in vers 38 word dit verander na “in die land van hul gevangenskap”. Hierdie alternatiewe woordkeuses kan kwalik as stilistiese variasie beskou word. Die moontlikheid bestaan dat dit eerder verwys na die Kronistiese teologie se beklemtoning van die universele soewereiniteit van God: God is die Onvergelyklike (2 Kron. 6:14) wat alleen soewerein oor die hele aarde is (1 Kron. 16:14, 24; 2 Kron. 20:5). Al die gode van die nasies is afgode (1 Kron. 14:12; 2 Kron. 25:14, 15, 20). Maar Hy is ook die God wat sy volk in vyandskap laat gaan (2 Kron. 6:34). Die uitdrukking “in die land van hul vyandskap” wys op die wegvoering as daad van God omdat die sonde teen Hom (2 Kron. 6:36) as rede vir die wegvoering beskou word (Kritzinger 1986:23).

Die moontlikheid bestaan dat die wegvoering waarvan 2 Kronieke 6:36-39 praat ook na ander wegvoerings bo en behalwe die Babiloniese Ballingskap kan verwys (vgl. 2 Kron. 28:6-15; 33:10-13) (Williamson 1982:219; Dillard 1987:51). Daar is egter nie genoegsame bewyse in 2 Kronieke 6 om hierdie hipotese te staaf nie.

6. SLOT: SAMEVATTENDE GEVOLGTREKKINGS

In die lig van bogenoemde bespreking kan die volgende voorlopige gevolgtrekkings gemaak word:

- (1) Die gebed van Salomo kan as een van die belangrikste nie-psalmiese gebede in die Ou Testament beskou word en kom in twee prominente literêre en teologiese tradisies voor. Gebed speel ’n belangrike rol in beide die Deuteronomistiese geskiedwerk sowel as in die Kroniekeboeke.¹⁹ Die 1 Konings 8- en 2 Kronieke 6-weergawes

19 Vgl. die belangrike werk van Staudt (1980) oor gebed in die Deuteronomistiese geskiedwerk en Throntveit (1987), Pratt (1987) en Balentine (1997:246-267) oor gebed in Kronieke.

beklemtoon die belangrikheid van gebed in hierdie tradisies; gevolglik is die kern van die gebed feitlik woordeliks behou.²⁰

- (2) Albei weergawes plaas die gebed teen die agtergrond van die tempel in Jerusalem. Die 1 Konings 8-weergawe veronderstel die inwyding van die eerste tempel. Die Kronis neem hierdie gebed feitlik woordeliks oor en plaas dit teen die agtergrond van die tweede tempel in die post-eksiliese gemeenskap in Jerusalem. In teenstelling met die siening dat die tempel 'n plek van offer is, word die tempel in beide weergawes as 'n plek van gebed voorgestel.
- (3) Die vernaamste verskille tussen die twee weergawes kom by die inleiding (1 Kon. 8:22; 2 Kron. 6:13) en slot van Salomo se gebed voor (1 Kon. 8:52-53; 2 Kron. 6:40-42).
  - 2 Kronieke 6:13 is waarskynlik doelbewus deur die Kronis bygevoeg in die lig van sy belangstelling in die kultus. Die Kronis wat meer ingestel is op die heiligheid van die tempel beklemtoon dat Salomo se gebed in die teenwoordigheid van die volk nie kan plaasvind in die voorhof van die tempel waar die brandofferaltaar is nie, maar in die עזרה (groot binneruimte).
  - Die belangrikste verskil tussen die twee gebede is die weglating van 1 Konings 8:50-51, 53 deur die Kronis en die invoeging van 'n aanhaling uit Psalm 132:8-10 in 2 Kronieke 6:40-42. Met hierdie wysigings word die belangrike rol wat die Eksodusmotief in 1 Konings 8:50-53 speel, deur die Kronis op die agtergrond geskuif. In teenstelling hiermee beklemtoon hy die Dawidiese verbond (2 Kron. 6:40-42). Die Kronis fokus ook op die tempel as die finale rusplek van die ark (v. 41a). Rus, verstaan as vrede in oorlogstyd, was 'n belangrike voorwaarde vir die bou van die tempel. Nou word die tempel self 'n rusplek vir God. Volgens die Kronis moet Salomo se gebed eindig met 'n verwysing na God se teenwoordigheid in die tempel as die ark uiteindelik sy rusplek vind.

20 Werline (1998:60) sê die volgende oor die Kronis se siening van gebed en die belangrikheid van Salomo se gebed: "[T]he author's preservation of the prayer testifies that penitential prayer remains important to him".

- (4) Die vernaamste verskille tussen die twee weergawes het nie ’n dras-tiese invloed op die verstaan van twee belangrike teologiese temas in die gebed nie, naamlik vergifnis en Goddelike teenwoordigheid.²¹
- Die belangrikste wysiging kom nie in die vergifnisgedeeltes voor waar die werkwoord סלח gebruik word nie (1 Kon. 8:30, 34, 36, 39, 50 = 2 Kron. 6:21, 25, 27, 30, 39). Die beduidendste verskil in die סלח-gedeeltes is die indeling van die verse. Die werkwoord סלח word aan die begin van 1 Konings 8:50 en aan die einde van 2 Kronieke 6:39 aangetref. Hierdie wysiging het min effek op die verstaan van vergifnis in Salomo se gebed.
  - Die verstaan van God se teenwoordigheid word in ’n mindere mate beïnvloed deur die invoeging van die voorsetsel מן om die frase te verander na “hoor uit die hemel” in plaas van hoor “in die hemel”. Waarskynlik het die Kronis die voorsetsel מן doelbewus ingevoeg om te beklemtoon dat God nie onaktief “in die hemel” is nie, maar gebede hoor en dinamies “uit die hemel” optree. Albei weergawes beklemtoon verskillende perspektiewe op God se teenwoordigheid.²² Die Kronis eindig egter met ’n fokus op God se teenwoordigheid in die tempel as die ark sy rusplek gevind het (2 Kron. 6:41-42) terwyl die Koningsweergawe eindig met ’n bede dat God die smeking van sy dienaar en volk sal verhoor (1 Kon. 8:52-53).
- (5) Daar is nie veel sintaktiese en grammatikale verskille tussen die twee weergawes nie. Die volgende verskille kom wel voor:
- *Suffikse en voorsetsels*: Dit lyk asof die Kronis die langer en duideliker vorm van die pronominale suffikse verkies en die uitdrukking שמע השמים (“hoor in die hemel”) word vyf keer ver-

21 Vgl. O’Kennedy (2000:72-88; 2004:477-495) vir ’n detailbespreking van hierdie temas in Salomo se gebed.

22 Die gebed van Salomo vertoon verskillende perspektiewe op God se teenwoordigheid: (1) God en sy heerlikheid is op ’n besondere wyse in die ark, tempel en wolk teenwoordig; (2) God woon in die hemel en luister na die gebede van gelowiges; (3) God wat in die hemel woon, is teenwoordig in die tempel deur sy goddelike Naam; (4) God is alomteenwoordig; selfs die hoogste hemel kan Hom nie vasvang nie (O’Kennedy 2004:477-492).

ander na “hoor uit (שמע) die hemel” (2 Kron. 6:25, 30, 33, 35, 39). Moeilike voorsetsel- en verbindingsfrases word deur die Kronis eenvoudiger en duideliker gestel (vgl. 5.1). Hierdie vereenvoudiging kan moontlik daaraan toegeskryf word dat die Kronis almal by die tempel en sy liturgie wil betrek, ook die eenvoudige leser/hoorder.

- *Werkwoordsvorme*: Daar is weinig verskille met betrekking tot werkwoordsvorme. 2 Kronieke 6:20 verander wel die direkte rede van Jahwe in 1 Konings 8:29 na ’n indirekte rede. Hierdie geneigdheid reflekteer moontlik iets van die “heiligheid/heerlikheid-teologie”. Omdat Jahwe so heilig en heerlik is, word selfs sy woorde deur die indirekte rede “versluier”.
- *Alternatiewe woordkeuses*: Een van die belangrikste voorbeelde van alternatiewe woordkeuses vind ’n mens in 2 Kronieke 6:16 waar die frase “wandel voor my” (1 Kon. 8:25) verander word na “wandel in my wet” (2 Kron. 6:16). Hierdie verandering wys op ’n belangrike siening van die Kronistiese teologie: die wandel voor Jahwe word deur die Kronis gekonkretiseer met die woorde “wandel in my wet”.

BIBLIOGRAFIE

ALLEN, L.C.

1974. *The Greek Chronicles. Part 1*. Leiden: E.J. Brill. VTSup 25.

1983. *Psalms 101-150*. Waco, Texas: Word Books. WBC 21.

ACKROYD, P.R.

1973. *I & II Chronicles, Ezra, Nehemiah*. London: SCM Press.

BALENTINE, S.E.

1997. ‘You can’t pray a lie’: truth and fiction in the prayers of Chronicles. In: M.P. Graham *et al.* (eds.), *The Chronicler as historian* (Sheffield: Sheffield Academic Press, JSOTSup 238), pp. 246-267.

MCKENZIE, S.L.

1985. *The Chronicler's use of the Deuteronomistic history*. Atlanta: Scholars Press. HSM 33.

1986. 1 Kings 8: a sample study into the texts of Kings used by the Chronicler and translated by the Old Greek. *BIOSCS* 19:15-34.

MOSIS, R.

1973. *Untersuchungen zur Theologie des chronistischen Geschichtswerkes*. Freiburg: Herder. Freiburger theologische Studien.

MULDER, M.J.

1998. *1 Kings. Vol. 1/1 Kings 1-11. Historical Commentary on the Old Testament*. Leuven: Peeters.

MYERS, J.M.

1965. *II Chronicles*. New York: Doubleday. AB.

NOTH, M.

1968. *Könige*. NeukirchenVluyn: Neukirchener Verlag. BKAT IX/1.

NORTH, R.

1963. Theology of the Chronicler. *JBL* 82:369-381.

O'KENNEDY, D.F.

1999. The prayer of Solomon (1 Ki 8:22-53): paradigm for the understanding of forgiveness in the Old Testament. *OTE* 13(1):1-20.

2004. 1 Konings 8: verskillende perspektiewe op God se teenwoordigheid. *IDS* 38(3):477-495.

PRATT, R.L.

1987. Royal prayer and the Chronicler's program. D.Th. dissertation. Harvard University.

ROUBOS, K.

1972. *II Kronieken*. Nijkerk: G.F. Callenbach. POT.

RUDOLPH, W.

1955. *Chronikbücher*. Tübingen: Verlag J.C.B. Mohr. HAT 21.

STAUDT, E.

1980. Prayer and the people in the Deuteronomist. Ph.D. dissertation. Vanderbilt University.

TALSTRA, E.

1987. *Het gebed van Salomo: synchronie en diachronie in de kompositie van 1 Kon. 8,14-61*. Amsterdam: VU Uitgeverij.

THRONTVEIT, M.A.

1987. *When kings speak: royal speech and royal prayer in Chronicles*. Atlanta: Scholars Press.

O’Kennedy

Twee weergawes van die gebed van Salomo

THOMPSON, J.A.

1994. *1, 2 Chronicles*. Nashville: Tennessee: Broadman & Holman Publishers. The New American Commentary 9.

WALTKE, B.K. & O’CONNOR, M.

1990. *An introduction to the biblical Hebrew syntax*. Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns.

WELTEN, P.

1979. Lade-Tempel-Jerusalem: zur Theologie der Chronikbücher. In: A.H.J. Gunneweg & O. Kaiser (Hrsg.), *Textgemäss: Aufsätze und Beiträge zur Hermeneutik des Alten Testaments* (Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht), pp. 169-183.

WERLINE, R.A.

1998. *Penitential prayer in the second temple Judaism: the development of a religious institution*. Atlanta, Georgia: Scholars Press. SBL Series: Early Judaism and its literature 13.

WILLI, T.

1972. *Die Chronik als Auslegung*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

WILLIAMSON, H.G.M.

1977. *Israel in the Books of Chronicles*. Cambridge: Cambridge University Press.

1978. The sure mercies of David: subjective or objective genitive. *JSS* 23:31-49.

1982. *1 and 2 Chronicles*. Grand Rapids: Eerdmans. NCB.

WISEMAN, D.J.

1993. *1 and 2 Kings*. Leicester: Inter-Varsity Press. TOTC.

Keywords

Prayer of Solomon

1 Kings 8:22-53

2 Chronicles 6:12-42

Trefwoorde

Salomo se gebed

1 Konings 8:22-53

2 Kronieke 6:12-42